

ПРОБЛЕМА ЧИТАННЯ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті «Проблема читання у студентському середовищі» зроблено спробу проаналізувати обізнаність майбутніх педагогів з колом дитячого читання, охарактеризувати проблему читання у студентському середовищі і накреслити орієнтовні шляхи її вирішення. Розглянуто специфіку «нового типу читача», його читацьких інтересів та рівня літературної компетентності. Наголошено на актуальності змін навчальних програм з «Дитячої літератури» та «Зарубіжної дитячої літератури», підходів до вивчення дисциплін, впровадження проектів розвитку дитячого читання.

Ключові слова: проблема читання, коло дитячого читання, «новий тип читача».

Marija Pronjuk, Oksana Poljova

On the Issue of Reading in the Student Environment

The article is an attempt to analyze the would-be teachers' awareness of children's reading preferences, to characterize the issue of reading in the student environment and to suggest approximate ways of its solution. The features of 'a new type of a reader', his or her reading preferences and the level of literary competence have been examined. The topicality of the changes in Children's Literature and Foreign Children's Literature curricula, in the approaches to studying the subjects and the topicality of the introduction of the projects concerning the development of children's reading have been highlighted.

Keywords: problem of reading, circle of child's reading, new type of reader.

Читання - шлях до успіху. Цю істину пропагують не один десяток літ, проте сьогодні спостерігаємо загальносвітову тенденцію зниження інтересу до читання. «Роль книги та читання у формуванні інтелекту та духовності дитини неможливо переоцінити» [3, с. 16]. Саме через книгу дитина починає розуміти світ,

розрізняти добро і зло, пізнавати суспільну свідомість. Актуальність дитячого читання очевидна, як і потреба для кожної дитини, починаючи з дошкільного віку, створити культ дитячої книжки. Велику роль у вирішенні цієї проблеми відіграють вчителі початкової школи. Постає питання: чи достатньою мірою студенти спеціальності «Початкове навчання», майбутні педагоги, підготовлені до пропаганди дитячої книжки і розвитку дитячого читання. Для визначення рівня студентського читання, обізнаності з літературою для дітей і юнацтва ми провели опитування.

Метою дослідження є спроба проаналізувати обізнаність студентів з колом дитячого читання; охарактеризувати проблему читання у студентському середовищі і накреслити можливі шляхи її вирішення.

Чимало науковців, педагогів, зокрема О. Коваль, Т. Манжула, Е. Огар, О. Литвиненко, Г. Ткачук, У. Гнідець, висвітлювали різні аспекти розвитку сучасного дитячого читання; наголошували на тому, що сучасні школярі у вільний від навчання час надають перевагу комп'ютерним розвагам, а не читанню; зауважували, що це негативно впливає на соціалізацію і культурний розвиток дитини; констатували «кризу дитячого читання» [4, с. 14]. Ця ж проблема наявна і серед молоді, студентів, «які володіють комп'ютерною грамотністю і не відчують потреби у читанні» [1, с. 11]. Але саме від їхньої участі залежить стан дитячого читання, формування читацької самостійності молодших школярів.

Що читають сучасні студенти? Яким книгам віддають перевагу? Чи читають взагалі? Саме проаналізувавши відповіді студентів-педагогів на ці питання, ми зможемо говорити про проблему читання у студентському середовищі та можливі шляхи її вирішення.

У анкетуванні взяло участь 120 респондентів: 60 - це студенти 2-го курсу, а 60 - 5-го курсу спеціальності «Початкове навчання» педагогічного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Такий поділ зумовлений тим, що перша група респондентів - другокурсники, які не вивчали дисциплін «Дитяча література», «Зарубіжна дитяча література», друга група - ті, що вивчали ці дисципліни та опрацювали курс «Сучасна українська література». Таким чином ми зможемо порівняти знання студентів до і після вивчення дисциплін та й загалом зробити висновки щодо читацьких інтересів, обізнаності з літературою для дітей, рівня їх літературної компетентності.

Варто зауважити, що читання відіграє важливу роль у навчальній діяльності студента, проте це читання з примусу, переважно навчальної літератури, а не художніх творів. Про це свідчать відповіді опитаних на запитання «Чи читаєте ви художні твори?». Так, 41,6 % першої групи зазначили, що читають тільки тоді, коли це необхідно з певних дисциплін; тоді як 36,8 % спорадично читають художні твори, а 14,4% взагалі надають перевагу переглядові фільмів за мотивами відомих літературних творів. 7,2% опитаних не читають художніх творів взагалі. Натомість результати опитування другої групи показали, що 67,3 % активно читають художні твори останні два роки, оскільки готуються до занять із «Дитячої літератури» та «Сучасної української літератури», 18,7 % стверджують, що мають власну потребу у читанні художніх творів і читають не лише ті книги, вивчення яких передбачено навчальною програмою. Порівняння цих даних дає підстави зробити висновок, що вивчення філологічних дисциплін сприяє розвитку читацької компетентності студентів, набуттю навиків аналізу художніх творів, а також підвищує зацікавлення художньою літературою загалом.

Слід також розуміти, що сьогодні молодий читач - якісно інший [2, с. 20]. Змінюються потреби студентів, їхні пізнавальні і читацькі інтереси, джерела інформації.

Аналізуючи частоту звернень студентів до нових художніх книжок, зазначимо, що читають одну книжку на місяць - 43,2% респондентів, одну на квартал - 32% опитаних; 1 книгу на тиждень - 12,8%, а 4,8% опитаних читають більше як одну книгу на тиждень. Ці дані свідчать про те, що студенти читають, але не часто. «Нема розкошування книгою, - говорив С. Соловейчик, - нема читання, нема читача. Незворушне гортання сторінок, холодне відстежування подій в книзі - це не читання» [5, 10]. На жаль, значна частина студентів, читаючи програмні художні твори, глибоко не замислюються над їх змістом. Аналіз прочитаного є важливим етапом становлення самостійного читача в початковій школі. Для того, щоб художній твір «оживав» у процесі читання, потрібно його осмислювати, інтерпретувати. Й. Гете з цього приводу зазначав, що є 3 види читачів: перший - це той, хто насолоджується, не розмірковуючи; другий - хто судить, не насолоджуючись; третій - хто судить насолоджуючись, і насолоджується розмірковуючи.

Щоб прищепити учням любов до читання, сформувати у них необхідні знання, вміння і навички, які дозволяють вільно орієнтуватися в різноманітті книг, бути бібліографічно грамотним, мати стійку потребу у читанні, майбутній педагог сам повинен пропагувати культ книги, володіти літературною компетентністю. Вчитель повинен не тільки знати методику читання, а й зміст творів, включених до навчальної програми з читання, і тих, які залишаються поза нею. Маємо на увазі твори для дітей, написані сучасними українськими та зарубіжними письменниками.

Особливості кола студентського читання ми з'ясували, опрацювавши відповіді на наступні запитання: творам яких письменників і жанрів Ви надаєте перевагу? Виявилось, що сучасна молодь любить читати любовні романи (64%), пригодницькі романи (24%), фантастику (17%), поезію (28,4%), драми (4,6%), щоденники і мемуари (2%). Зацікавлення літературою романтичного характеру, з акцентом на драматичних подіях, розвитком «любовної теми» зі стереотипним щасливим кінцем можна пояснити тендерною ідентичністю респондентів. 95% студентів педагогічного інституту - дівчата. Проблема тендерного співвідношення працівників початкової та середньої освіти - досить актуальна і може стати темою наступного нашого дослідження.

Серед авторів, художні твори яких відомі студентам, переважають українські письменники (65,2%). Твори зарубіжних письменників цікаво читати 34,8% опитаних. Позитивним є те, що респонденти 2-ї групи називають не тільки класиків, а й сучасних українських письменників. Очевидно, це пов'язано з вивченням на 5-му курсі дисципліни «Сучасна українська література».

Наступне питання анкети стосувалося безпосередньо книжок для дітей і звучало так: які книжки ви читали в дитинстві? Нашим завданням було з'ясувати, на якому ґрунті формувалися читацькі інтереси студентів. Саме з дитячої книжки починається культ книжки, з дитячого усвідомленого читання - читання як постійна потреба. Йдеться не тільки про читання з метою підвищення інтелектуального рівня та самоосвіти, а й для задоволення потреб комунікації з книжкою, отримання насолоди (гедоністична функція). Як не дивно, але були такі респонденти, які не пригадали книг дитинства. Більшість студентів читали різноманітні казки, захоплювались пригодницькою літературою. У ході опрацювання результатів анкетування ми також з'ясували, що незначна частина опитаних не розрізняє літературу для дітей та юнацтва від літератури загалом. Замість творів для дітей називають «Майстер і Маргарита» М. Булгакова, «Червоне і чорне» Стендаля, «Парфумер» П. Зюськінда. Тільки 18% першої групи опитаних назвали дитячі книги: «Гаррі Поттер», «Пітер Пен», «Пригоди Тома Соєра», «Білий Бім Чорне Вухо».

Відповіді на питання «Чи потрібна сучасній дитині книжка?» дали можливість нам з'ясувати, чи розуміють студенти роль книги у навчально-виховній діяльності дитини, житті кожної людини. Всі без винятку респонденти відповіли ствердно і навіть обґрунтували свої відповіді. Це свідчить про те, що майбутні педагоги усвідомлюють роль книжки у формуванні дитини. Як зазначають респонденти, читання потрібне для розвитку мовлення, збільшення запасу слів, розвитку здібностей, уваги, пам'яті, моральних цінностей. Всі вони розуміють, що книга - це джерело інформації, формування культури, джерело духовного і морально-етичного розвитку.

Отже, проаналізувавши результати опитування ми бачимо, що рівень читання серед студентів (майбутніх педагогів) не високий. Сучасна молодь не вміє проводити дозвілля з книгою, здебільшого користується нею як джерелом навчальної інформації. Натомість читання стимулює гармонійний всебічний розвиток особистості, збагачує життєвий досвід, розвиває естетичні смаки.

Читання дитячих книжок майбутніми педагогами доцільне з огляду на те, що в своїй професійній діяльності вони реалізовуватимуть завдання і зміст літературної освіти початкової школи. Зрозуміло, що не можна обмежуватись тільки програмовими творами, адже для того, наприклад, щоб скласти список творів для додаткового читання учнями конкретного класу (з урахуванням вікових особливостей, пізнавальних інтересів дітей; з орієнтацією на принципи особистістю орієнтованого навчання), вчитель має бути добре обізнаний із сучасною літературою для дітей: стежити за видавничими новинками для дітей, знайомитися з ними і вміти презентувати їх учням.

Проаналізувавши проблему студентського читання, спробуємо накреслити орієнтовні шляхи її ефективного вирішення: починати вивчення дисциплін «Дитяча література», «Зарубіжна дитяча література» на 1-2 курсах; ввести спецкурс «Зарубіжна література»; збільшити кількість годин на вивчення дисциплін «Сучасна українська література»; впровадити для студентів-практикантів обов'язкову реалізацію на пряму виховної роботи, пов'язаною з розвитком дитячого читання (наприклад, реалізацію проектів Всеукраїнського центру дослідження літератури для дітей та юнацтва «Виховна година з книгою», «Творче читання»); розробити і впровадити студентські конкурси, програми, проекти (вузівські і міжвузівські), які б стимулювали студентське читання; проаналізувати розвиток літературної компетенції студентів та ввести моніторинг її якості на останньому етапі навчання.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що рівень студентського читання низький, до кола читацьких зацікавлень студентства належать здебільшого твори масової літератури рідше українських та зарубіжних класиків, вкрай рідко книги сучасних авторів. Незадовільним є і рівень обізнаності студентів другого курсу із колом дитячого читання, із змістом творів для дітей. Проте п'ятикурсники набагато краще орієнтуються у цих питаннях і під час проходження педпрактики демонструють добрі знання і вміння пропагувати дитячу книжку і читання серед молодших школярів.

Вирішити проблему дозволить проведення змін у навчальних програмах для студентів спеціальності «Початкове навчання»; впровадження заходів, проектів з метою підвищення читацької активності майбутніх педагогів; перегляд традиційних та впровадження нових підходів до викладання філологічних дисциплін.

Література

1. Біличенко О. Л. Виховна роль книги в процесі формування інформаційної культури особистості / О. Л. Біличенко // Вісник Харківської держ. академії культури: зб. наук, праць. Вип. 2. -Х., 2000. -С. 8-11.
2. Іванова Я. Як викликати інтерес до читання у сучасних дітей: проблеми дитячого читання та шляхи їх розв'язання / Я. Іванова // Шкільна бібліотека. - 2009. - № 8.-С. 20-21-,
3. Литвиненко О. Криза дитячого читання в контексті книговидання / О. Литвиненко // Світ дитячих бібліотек. - 2008. - № 1. - С. 6 - 19.
4. Лугова Л. Дитяча книга: дитяче читання як ідея співпраці дітей і дорослих / Л. Лугова // Бібліотечний форум України. - 2006. - № 3. - С. 14 - 17.
5. Лукашевич Д. С. Развитие читательских интересов учащихся младших классов / Д. С. Лукашевич // Шкільна бібліотека. - 2009. - № 8. - С. 9 - 13.